

kintélys része eddig még publikálatlan gyűjtés, nem került volna könyvespolcunkra. Hogy a gyűjtemény játékait immár sajátunknak mondhatjuk, nagyban hozzájárul Haider Edit, aki a kötet anyagát válogatta és a játékokat feldolgozta, Borsai Ilona népzenei szakértő, Matkó Katalin, aki rajzaival díszíti a játékokat és nem utolsósorban a szerkesztő Kovács Ágnes néprajztudós.

VAJDA Zsuzsa

SZÍNHÁZ

AZ ELŐADÁS SZOLGÁLATÁBAN

Az újvidéki Nemzetközi Díszlet- és Jelmezterv Triennáléről

Manapság ugyan már nem vonják egyértelműen kétségbe, hogy a díszlet- és jelmezterv önálló műalkotás, de a színházi tervező művészi munkájának értékelésekor a sorok között mintha mégis minduntalan megbújna egy kis kérdőjel. E kérdőjel pedig arra a tévhitre utal, hogy a tervező műalkotását mégsem lehet úgy kezelni, mint egy festményt, grafikát vagy akár szobrot, mert a szcenikai művészet irányítója elsősorban a rendező. Ő az, aki eldönti az előadással kapcsolatos olyan kérdéseket, hogy a díszlet korhű legyen-e vagy sem, stilizált, esetleg naturalisztikus maradjon stb.

Szerintünk a színpadi tervező munkájának önállóságán mindez nem ejt csorbát, hiszen a díszlet- és jelmeztervező feladata csak a rendezői utasítások után kezdődik, s munkájának eredményét vagy kudarcát éppen ahhoz kell mérni, hogy a rendezői elképzelést mennyire tette a maga lehetőségein belül teljesebbé. A színpadi tervezés egy kollektív művészet láncszeme, de a láncszem akkor jó igazán, művészi szintű és rangú, ha ön maga kifejezde is, tehát szuverén életre is képes.

Másfél évtizeddel ezelőtt az újvidéki Sterija Játékok főbizottsága azal a céllal határozta el, hogy az országos színházi fesztivál keretében háromévenként nemzetközi díszlet- és jelmezterv kiállítást szervez, hogy az ilyen önálló életre képes munkákat mutassa be. A fesztiváli közönség nem kis kétellyel várja ezeket a rendezvényeket, mert nehéz elképzelni, hogy egy vagy néha több kontinens országainak sokféle kultúrájára és hagyományaira épülő színházi törekvéseiből megbízható képet tudnának nyújtani. Hiteles, átfogó képet természetesen nem adhatnak, csupán a bepillantást teszik lehetővé, egy kis nemzetközi sétára viszik el a nézőt. Az újvidéki kiállítás — az V. Nemzetközi Díszlet- és Jelmezterv Triennálé — tizenhárom ország (Belgium, Bulgária, Csehország, Finnország,

Japán, Jugoszlávia, Magyarország, Mexikó, az NDK, Lengyelország, Románia, a Szovjetunió és Svájc) tervezőinek az utóbbi három évben alkotott munkáit tárja elénk. Bár az anyag igen heterogén, a kiállítás pedig vegyes érzelmeket vált ki, a majd 120 díszlet- és jelmezterv, valamint makettek és bábok között mégis számos olyan van, amellyel bizonyítani lehet: a jó színpadi tervezést egyszerre gyakorlati és esztétikai célokat, igényeket és követelményeket egyesítő művészetnek kell tartani.

Elsősorban a jelmeztervek érdemelnek figyelmet. A róluk alkotott kép a teljesebb, de kár, hogy ezúttal csak a terveket mutatták be, jobbik esetben is csak az előadásokról készült fotók kíséretében, ahelyett, hogy a kész jelmezek is ott állnának a teremben. Az alkotók, elsősorban a magyar, finn, szovjet és hazai tervezők munkái rendkívüli ötletességről, szín- és formaérzékről tanúskodnak, de ugyanakkor hatásos grafikai munkának is beillennének. A jugoszláv szerzők közül Alenka Bertl-Prevoršek ljubljanaí tervezőnő munkái keltettek feltűnést, mindenképpőlőt a díjazott Athéni Timon című Shakespeare-dramához készített tervei. Önálló grafikai értékével és hatásos színösszeállításával emelkedett ki a finn Fiina Ahonen Csehov Ványa bácsijához készített jelmeze. A magyar mezőnyből elsősorban a nemzetközi sikereiről is jól ismert Schäffer Judit Vörösmarty Csongor és Tünde című darabjához készült, kitűnő faktúrájú jelmezei érdemelnek említést. Korszerű jelmeztechnika dícséri Hruby Mária terveit is. Még a szovjet tervezők munkái között akadhatunk finom ötletekre és frappáns megoldásokra, például Marina A. Szokolova terveiben.

A színpadi makettek kategóriájában a szovjet Eduard Kocsergin Mese a lórol című Rozovsky-drama színpadképe kapta a triennále díját. Egyszerű, puritán, zsákokból készített munkáról nem érezzük, nem látjuk, mennyire kifejezője a drámai lényegének. A cseh Aleksandar Babraj Lermontov Álarcosbál című drámája inszenálásához készített tervét sikeresebbnek kell tartanunk.

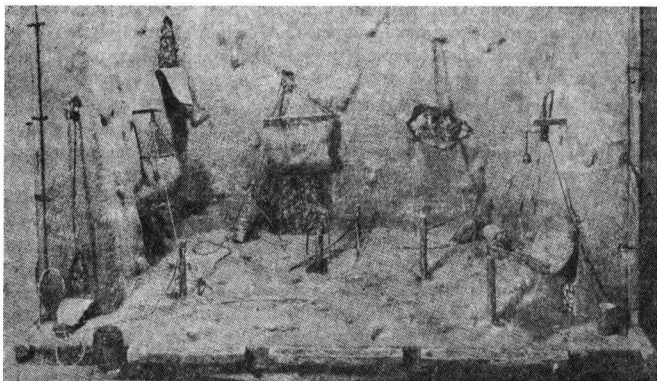
A díszlettervek között kiegyensúlyozottabb a mezőny, mint a jelmezeknél. Heterogénebb is. Erősen naturalisztikus vonásaival üt el a többitől a japán anyag. Kár, hogy többnyire operákhoz és nem drámákhoz készített terveket küldtek. Ebben a mezőnyben legszámottevőbbek a román tervek, de ez nem jelenti azt, hogy a leginkább figyelemreméltóak is. Csak Victor Creulescu (Dürrenmatt: Play Strindberg) és Bíró Géza (Ulrich Plenzdorf: Az ifjú W. újabb kínjai) munkája emelkedik az átlagos fölé. Díjra is érdemesnek a magyar Najmányi László Arisztofanész Plutosz című drámájához készített, grafikailag is kitűnő, a világos- és sötétkéek szín játékkal pedig finom plasztikusságot, puhaságot sejtető díszlettervét tartotta a bíráló bizottság. A sikerültebb alkotások között még a finn Peka Ojama Csehov Három nővéréhez és Mihajlo Simidrijević belgrádi tervező Crnjanski Álarc című drámájához tervezett munkáját kell megemlíteni.

A díszlet- és jelmeztervek, makettek és a bábuk mind más-más világot tárnak elénk, s éppen ezért nehéz is őket valódi értékük szerint mérni. Az is kérdés, ki mit tart a mérésre fontosabbnak. A díszletnél és jelmeznél nagyon fontos, hogy mennyiben állt összhangban a rendezéssel, ezen belül az előadás stílusával, a játékkal stb., tehát hogy mennyire vált az előadás szerves, alkotó, esetleg uralkodó elemévé is. Ezt viszont a pusztá terv alapján nem tudjuk megállapítani. Így hát kénytelenek vagyunk a munkákat elsősorban képzőművészeti (alkalmazott művészeti) szempontból megítélni.

Annyi azonban teljes bizonyossággal megállapítható, hogy az újjvidéki kiállítás jelmezei művészi ihletéssel, korszerű grafikai technikával, készültek és törekedtek a színpadi jellemelek megformálására. A jelmeztervezők szinte egyazon célja, hogy — legyen az vígjáték vagy dráma — a ruha jellemezzen, verítse ki a hős lelkialkatát. Ezzel szemben a díszlettervek a hangsúlyt inkább az atmoszférára, az előadás légkörére fektetik, és a felület részletes megmunkálására törekednének. A díszletek között nagy a stílusbeli tarkaság: realiztikus, stilizált vagy absztrakt díszlettervek éppúgy megtalálhatók a kiállításon, mint az anyagszerűek vagy konstruktívak.

A három évvel ezelőtti rendezvényhez viszonyítva: a mostani kiállítás mintha arról árulkodna, hogy a jelmeztervezésben mutatkozik némi fejlődés, de a díszlettervezésben elmarad a kísérletezés, az új megoldások keresése.

BORDÁS Győző

Najmányi László (Magyarország): Lorca, Yerma